

Marek Rabij

Život na míru

„Oblečení má hodnotu
etikety, kterou k němu
přišijí.“

absynt
prokletí/reportéři

absynt

Marek
Rabij
Život
na míru

Přeložila Michala Benešová

Prokletí reportéři
Absynt 2021

Mým synům: Tymonovi a Ignacymu

Později jsem v těch dalekých končinách často myslel na ty dvě ženy střežící bránu Temnoty a pletoucí z černé vlny cosi jako hřejivé palium na rakev – jednu, která bez přestání uváděla a představovala neznámému další a další adepty, a tu druhou, která pátravě hleděla na rozjařené a bláhové tváře netečnými starými očima.

Joseph Conrad: *Srdce temnoty*

Kniha byla vydána za podpory polského
Knižního institutu (Instytut Książki)
v rámci překladatelského programu ©Poland.

Copyright © Marek Rabij, 2016
Cover art © Pavlína Morháčová
Translation © Michala Benešová
ISBN 978-80-8203-273-7

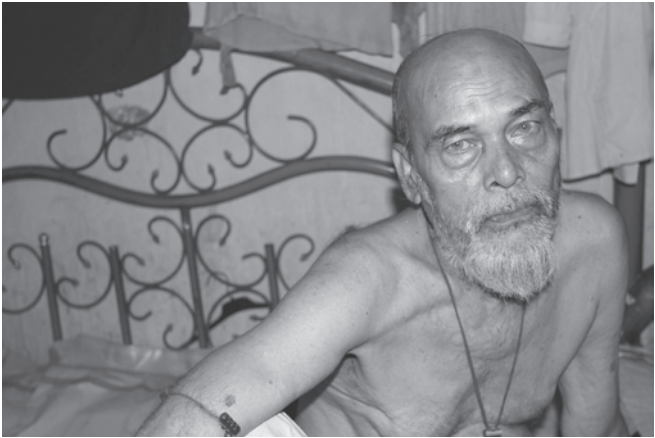
Nevím, proč jsi ve skutečnosti přijel do Bangladéše. Pokud s dobrými úmysly, zapřísahám tě, vyslechni mě.

Nechceme lítost. Soucit pomáhá především soucítícímu.

Neprosíme ani o almužnu, dokud si ještě dokážeme vydělat na večeri. Skutečně potřebujeme pouze vaši pozornost. Nechci ani pomyslet na to, že si uvědomujete, jak se tu žije, nebo se domníváte, že už jsme se smířili s osudem. Museli byste být skutečně špatní lidé, abyste si toto mysleli.

Proto tě prosím, když už ses tady ocitl, jednoduše věrně popiš, co vidíš a slyšíš. Nesouciť, neplač, nehledej za každou cenu bídu a nespravedlnost. Postačí ti ta, s níž se tu setkáš na každém kroku.

Zijául, penzionovaný voják, 84 let
Dháka, Mirpur, 4. dubna 2014

Sorry, Šáhino

Bůh pohřbil Šáhinu 24. dubna 2013 hned po snídani. Když o několik hodin později přišla k vědomí, polovina jejího těla vězela rozdrcená pod gigantickou železobetonovou masou, v níž se proměnila Rana Plaza, osmipatrová budova v Sábháru nedaleko Dháky, sídlo pěti oděvních továren. Druhá Šáhinina polovina trčící z trosek vyla bolestí, chvílemi dokonce přehlušovala vrčení generátorů, které k sutinám přinesli záchranáři. Bohu to zjevně muselo být hloupé, neboť na dívku znovu seslal hluboký spánek.

Zemřela o pět dní později, v téže klaustrofobické škvíře vytvořené zaklíněnými kusy stropu, z níž na povrch dolehl její první křik. Záchranáři ji po celou tu dobu ani na vteřinu neopustili, dodávali jí kyslík a vodu, z domova přinášeli *chičuri*, místní pokrm z rýže a čočky, protože na něj měla neustále chuť, a odháněli mezinárodní smečku novinářů, kteří chtěli z Šáhininy poloviny viditelné na povrchu udělat hvězdu nejbližších zpráv.

Dívka nechtěla vidět nikoho kromě lékařů a hrstky lidí ze záchranného týmu. Když jí bolest rozdrcených končetin na chvíli přestala zastírat mysl, stihla jim sdělit, že pochází z města Kuštija nedaleko indické hranice a že tam nechala rok a půl starého synka, kterého neměla z čeho uživit. Pro případ, že by ji Bůh nakonec zpod trosek Rana Plaza nechtěl vysvobodit, Šáhina požádala, aby dali dítě k adopci nějakým slušným lidem.

Bůh nechtěl. Nejprve znemožnil užití těžké techniky, protože ve zbořeníšti dál ukrýval živé lidi. Když se zoufalí

záchranáři nakonec pokusili ručními pilami rozřezat ocelové pruty konstrukce, způsobil, že jiskry zažehly sutiny plné látek, papíru, plastu, gumy a hořlavých chemikálií používaných při výrobě oblečení. Prohlubeň, v níž Šáhina uvázla, v mžiku zaplnil štiplavý kouř. Hasiči se zoufale vrhli do ohně, aby dívku zachránili; čtyři z nich skončili v nemocnici s těžkými popáleninami. Nakonec se jim podařilo plameny uhasit. Ve své železobetonové dutině přestala bohužel na volání odpovídat i Šáhina.

Na fotografii jedné z tiskových agentur z 29. dubna 2013 vynášejí záchranáři z ruin tělo dívky zakryté červenou látkou. Jeden z mužů tiskne obličej k rukám zemřelé. Několika dalším se na tvářích ve světle reflektorů lesknou slzy.

„Sorry, Šáhino,“ takovým titulkem opatřil noticku o tragédii v Sábháru jeden z britských bulvárních deníků.

* * *

O necelé dva týdny později jsme s fotografem Filipem Čwikem přistáli v Dháce, hlavním městě Bangladéše, kam nás vyslala mateřská redakce. Po největší katastrofě v dějinách oděvního průmyslu, za niž oficiálně zaplatilo životem téměř 1,2 tisíce lidí, jsme se v polském *Newsweeku* rozhodli zjistit, zda podobný osud nepotkal i lidi šijící oblečení pro polské oděvní firmy – nebo zda je takový osud nepotká v budoucnu.

Bangladéšská tragédie neotřásla jen námi. Ke stavebním neštěstím sice dochází na různých místech planety, jen zřídka si však vybírají tak krvavou daň jako to v Bangladéši. Ještě méně často se majitel budovy po informaci o katastrofě okamžitě pokusí uprchnout za hranice, neboť již předem ví, co inspektoři v dokumentech a ruinách vykopou. Z Rana Plaza, navržené jako kancelářská budova, se bez potřebných

povolení stalo sídlo pěti oděvních továren. Patra, kde měly původně stát jen pracovní stoly s počítači, byla zavalena stovkami těžkých řezacích a šicích strojů. Čtyři horní poschodí – jak v řadě rozhovorů opakoval otřesený Alí Ahmad Chán, hlavní velitel bangladéšských hasičů – byla přistavěna bez povolení, v posledním byly stropy ještě navíc zatíženy velkými generátory a klimatizacemi.

Brzy po přestavbě se ve zdech objevily praskliny, některé na půl dlaně hluboké. Několik dní před katastrofou se už budova třásla jako nemocný člověk v horečkách a ze stropů každou chvíli odpadávaly kusy omítky. V přízemí byla v panice uzavřena pobočka banky a několik kanceláří, ale o evakuaci továren ve vyšších poschodích nechtěli majitelé ani slyšet.

Znepokojený personál se pokusil stávkovat. Osudného rána se stovky pracovníků shromáždily před budovou a odmítly vstoupit dovnitř. Dozorci však odpor záhy zlomili, neboť prohlásili, že kdo nezačne pracovat včas, přijde o denní mzdu a možná i o místo. Směna začínala v osm. Hned poté vypadl proud, v nejvyšším patře se s vrčením probudily benzinové generátory a budova se rozhoupala ještě víc.

Kolem 8:57 došlo k nevyhnutelnému.

Onoho rána Rahina Sarkárová zaspala. Na snídani už neměla čas, takže jen hodila do termosky zbytky včerejšího jídla z čočky a se sevřeným hrdlem se rozběhla k Rana Plaza.

„S každým dalším dnem jsme se té prokleté budovy bály víc a víc. Když jsem ráno odcházela do práce, přemýšlela jsem, jestli strávím nejbližší večer doma, nebo v nemocnici,“ vyprávěla několik dní po katastrofě, obklopená početným davem okounějících, dál setrvávajících na místě, kde se ještě nedávno nacházel vchod do Rana Plaza. „Když člověk přiložil ruku ke zdi, bylo cítit, jak se stavba napíná a chvěje, téměř jako břicho živé bytosti. Seděly jsme proto u strojů ve střehu jako promyky a každou chvíli sledovaly, jestli ze

stropu nepadá větrák nebo větší kus zdiva. Holky panikařily, že může spadnout celá budova, ale mně to nějak nešlo do hlavy.“

Po ranní tahanici s vedoucími směny byla Rahina tak psychicky unavená, že jí vidina dalšího monotónního dne u šicího stroje připadala téměř lákavá. Onoho rána však nic nešlo tak, jak mělo. Jehla v jejím stroji začala náhle prudce trhat látku. Dívka měla právě zavolat dozorce výrobní linky a ukázat mu, co se děje, když ji cosi přimělo podívat se vzhůru.

„Koutkem oka jsem zahlédla, jak mi strop praská nad hlavou a vyplivuje mým směrem veškerý obsah vyššího poschodí,“ popisovala nevzrušeným hlasem a jen roztěkané oči a nervózní pohyby rukou neustále dokolečka uhlazujících oblečení prozrazovaly, že Rahina se stále ještě se vzpomínkami na onen den nevyrovnala. „Vždycky jsem si myslela, že když dojde k neštěstí, nastane hrozný rachot. Ale tady nic. Ticho, nedošlo ani k žádnému silnému otřesu. Můj stroj stál přímo u okna. Instinktivně jsem se k němu vrhla.“

Probrala se pod troskami, nevěděla, kolik času uplynulo. Tvář a oči měla pokryté prachem, při každém hlubším nádechu cítila na prsou bodnutí a v uších jí hučelo jako po hlasitém výstřelu. Neměla ani tušení, jestli leží na zádech nebo tváří k zemi, anebo snad hlavou dolů, rozhodla se proto vyplivnout trochu slin na tvář. Naštěstí stekly po bradě. Brzy se prach začal usazovat a paprsky ostrého světla pronikající z povrchu ažurou sutin Rahině napověděly, že leží jen kousek od povrchu. Horší to bylo s levým chodidlem, které uvázlo hluboko mezi ocelovými pruty konstrukce a zkroucené v nepřírozeném úhlu bolelo jako čert.

„Ani jsem se ho nepokoušela uvolnit, sebemenší pohyb mi způsoboval bolest. Nějaký muž ležící kousek ode mě navíc nabyl vědomí a začal strašně rvát,“ vyprávěla Rahina. „Teprve tehdy mi došlo, že v těch troskách neležím sama.“